

Значај приватног сектора у производњи тактичке опреме

Производни програми из домена наменске (одбрамбене) индустрије нису ексклузивно резервисани за државне произвођаче, као ни за оне чији је већински власник држава. Несумњиво, свака национална држава и те како има интерес да у што већој мери контролише и диктира развој националне наменске индустрије, дакле домаћих произвођача, са седиштима и производњом на државној територији. То је посебно уочљиво (и оправдано) када је у питању, на пример, производња муниције, односно развој и производња стратегијског конвенционалног наоружања. Државна управа остварује и штити своје интересе у овој сфери кроз позитивноправно законодавство и бројне институте, затим планирањем издатака у националном буџету, субвенцијама, али и обезбеђивањем међународне војнотехничке сарадње и трансфера технологије, у оквиру политичких и политичко-војних споразума са партнерским земљама. Држава има интерес у руковођењу националном наменском индустријом првенствено због безбедности, јер се, на пример, у случају ратног стања национална држава у највећој мери мора ослањати управо на ресурсе, капацитете и производе које је у стању самостално да експлоатише, односно уводи у употребу¹. У недавној прошлости дешавало се да су набавке различитих система из иностранства за потребе Министарства одбране и Војске Србије биле или веома отежане или чак стопиране, првенствено услед сложених геополитичких околности, без обзира на то што је српска страна, као купац, била потпуно солвентна. Друга врста разлога који изискују добро организовану националну одбрамбену индустрију је економске природе, јер је ова област пословања веома лукративна, а последњих година су приметна и увећана издвајања средстава за оружане снаге, како у свету, тако и на простору тзв. Западног Балкана².

Удео приватног сектора у овој области пословања је много више изражен у традиционално капиталистичким земљама, у којима се током деценија предузетништво, заједно са преузимањем ризика и иновацијама, много више подржава, што је приметно, на пример, и у америчкој Стратегији националне безбедности из децембра 2017. године. Ово је и потпуно логично, јер је у традиционално капиталистичким привредама управо приватни сектор носилац огромног капитала, као и најнапреднијих технологија и знања, а самим тим и иновација које каткад представљају и тзв. *game changer*, имајући потенцијал да поремете постојећи однос снага, дајући једној страни осетну предност, а ривалима задатак да ту предност

¹ То је очигледно када је реч о аутоматским пушкама које се уводе као стандардно примарно наоружање у националне оружане снаге. Наиме, држава се, по правилу, труди да највећи део својих борбених јединица опреми системима које производи национална наменска индустрија, попут српске пушке „Застава М21“, или „Застава М70“, у различитим моделима.

² Више о томе у бази података Стокхолмског међународног института за истраживање мира (СИПРИ): <https://milex.sipri.org/sipri>

што пре достигну, престигну или анулирају. Следствено томе, управо приватни сектор врло често помера границе и диктира развој технологија, као и њихову војну апликацију. Управо због тога, државни и војни руководиоци труде се да остварују што бољу сарадњу са носиоцима приватног сектора у земљи, обезбеђујући им што повољније пословно окружење на различите начине, попут креирања либералнијих правних прописа и сл. На тај начин омогућавају јачу синергију између врхунских капацитета приватног сектора, с једне стране, и потребу да се испрати технолошка динамика из области војног наоружања и опреме, те задовоље потребе националног система безбедности, с друге стране.

*Резултат улагања у националну наменску индустрију: лансер ПМНЛ „Сова Б-2”.
Фото: Милош Јевтић*

Када је у питању простор ранијег Источног блока, присуство државе је знатно израженије у сфери одбрамбене индустрије, првенствено преко јавних предузећа, односно правних лица чији је већински власник државни капитал. Такав је случај и са Републиком Србијом и српском одбрамбеном индустријом у коју се последњих година осетно значајније инвестира, а српски произвођачи годинама бележе увећан извоз у партнерске земље, посебно када је реч о категоријама конвенционалног наоружања. То је последица више фактора, почевши од мењања државне политике према капацитетима националне одбрамбене индустрије, до чињенице да је највећи део развојних и производних капацитета управо државни капитал.

Поред тога, прописи којима се уређује увоз и извоз производних материјала, полупроизвода и готових производа иде у прилог управо државним привредним субјектима.

За приватни сектор ситуација је нешто повољнија када је у питању опрема, условно речено, мањег тактичког значаја, попут тактичке опреме, резонујући овај појам екстензивно и подразумевајући било коју врсту опреме за професионалце и цивиле која има тактичку примену.

Захваљујући израженијој доступности информација и технологија, испреплетености и динамици међународних економских односа, приватни привредни субјекти често имају већу конкурентност од државних. То значи да обогаћују тржиште, истовремено нудећи крајњим корисницима додатну и често квалитетнију опцију за задовољавање њихових потреба, те на тај начин усмеравају даљи развој тржишта.

Иновације су, истина, веома скупе за реализацију, па их најчешће остварују управо произвођачи који највише средстава улажу у развој. С друге стране, напредак и боље позиционирање на домаћем тржишту се врло често остварује и јефтинијом методом – „пресликавањем” решења која су се већ показала као успешна у иностранству, те постала стандард у изради тактичке опреме и опремању крајњих корисника.

Српски бренд „ТАСТИХ” – тактичка одећа и опрема за високообучене професионалце

Српско тржиште тактичке опреме је током 2018. године постало богатије за бренд „ТАСТИХ”, који потписује „Хорус доо”. Он се састоји од тактичке опреме и одеће која се примарно израђује за професионалце – припаднике полицијских и војних јединица. Оно што је заједничко свим члановима тима који се окупио око бренда „ТАСТИХ” јесте жеља да купцима у Србији, али и у иностранству, понуде опцију која ће по квалитету бити у рангу најпознатијих светских брендова, уз што приступачнију цену.

Значајнији контингенти тактичке опреме из овог програма испоручени су специјалистичким тимовима Управе криминалистичке полиције Министарства унутрашњих послова Републике Србије. Посебно су атрактивне дводелне тактичке униформе у маскирној шари *black multicam*, коју произвођач, за сада једини у оригиналној шари, користи у производњи тактичке одеће.

Детаљ са сајма „Партнер 2021”. Фото: Милош Јевтић

Имајући у виду примарну циљну групу, експерти за развој овог тактичког програма велику пажњу посвећују потребама, сугестијама, као и рецензијама професионалаца, који опрему овакве врсте користе свакодневно и у свим условима, те су и најкомпетентнији у давању мишљења. С тим у вези, корисници имају врло добро мишљење о тактичким панталонама „Tactix P-5 Supreme Combat Pants”, „Tactix P-8”, као и „Tactix P-7 Winter Tactical Pants”. Искуства у изради ових модела представљају основ за развој будућих. Овакав однос произвођача према крајњим корисницима је вишеструко користан, јер омогућава константно усавршавање у процесу производње. То подразумева проучавање захтева са терена које износе непосредни корисници, те конструисање најпрактичнијих решења у финалном решењу сваког производа, који морају да задовољавају високе критеријуме функционалности (попут лаког и брзог приступа џеповима и опреми у различитим положајима тела), максималну удобност при ношењу и што мању силуету корисника. Управо је зато мото бренда и тима који стоји иза њега с правом „Made With Experience”, тј. прављено, произведено са искуством. Истовремено, експерти задужени за развој прате и стандарде и иновације у иностранству и, у складу са могућностима, имплементирају их у свој производни програм. Императив у развоју сваког производа је употреба висококвалитетних материјала, попут „TenCate Tecawork” поли-памук 65/35, рајсфершлуса и чичака „YKK”,

ојачања „С.Ф. Weber Cordura”, „Schoeller-dynamic” и др., као и доказано практичних техничких решења попут система за брзо откопчавање „2M ROC/80”, којим је опремљен носач плоча „N-1”.

Припадници УКП позирају у тактичким униформама „Tactix”. Фото: Милош Јевтић

Представљање у иностранству је важан део стратегије „Хорусовог” тима, па се производи из програма „Tactix” редовно могу видети на најзначајнијим сајмовима у земљи, попут сајма „Партнер”, као и у Европи и свету. То су уједно и прилике за размену искустава са партнерима из иностранства, односно њихову евентуалну имплементацију у даљи развој овог тактичког програма.

Карактеристике тактичке лампе

Тактичке лампе данас представљају популаран и веома практичан део тактичке опреме професионалаца у полицијским, војнополицијским и војним јединицама. Услед све веће популарности ових производа, важно је разликовати тактичке и тзв. лампе за свакодневну употребу (енг. *every day carry*). Треба поменути да се данас на тржишту модели лампи за свакодневну употребу врло често представљају као тактички, како би се купци убедили да за одређени модел одвоје више новца. Стога, прегледом основних карактеристика тактичких модела лампи, покушаћемо да направимо дистинкцију у односу на моделе других намена.

Тактичка лампа „Olight M2R Pro Warrior“. Фото: 365 Plus.

Прва карактеристика тактичких лампи јесте да су намењене професионалцима – припадницима полицијских, војних и војнополицијских јединица, што примарно значи да су израђене да задовоље њихове свакодневне теренске потребе, тј. тактичку апликацију. Међу мноштвом теренских захтева издваја се потреба за обезбеђивањем веома интензивног излаза светла, како би се тактичка лампа ефективно тактички примењивала – при осветљавању тамних области, при трагању и спасавању, односно при самоодбрани. Прегледом тактичких модела лампи најпознатијих произвођача може се закључити да већина задовољава критеријум од 1000 лумена, који многи корисници оцењују као оптималан. Ипак, имајући у виду велику различитост ситуација у којима се тактичка лампа примењује, није захвално постављати овакве уопштене стандарде³. На пример, урбано окружење у којем је ваздух загађенији у условима смањене видљивости захтева другачије осветљење циља, за разлику од руралног. У вези с тим, потребно је објаснити начин рада савремене батеријске лампе. Код традиционалне лампе светлост излази у свим правцима, док батеријска лампа има рефлектор који окружује сијалицу, фокусирајући тако снап светлости у облику конуса. Начин на који су конструисани склоп сијалице и рефлектора утиче на начин на који светлост стиже до циља и осветљава га. Савремене тактичке лампе корисницима нуде и различите „режиме“ рада, тј. јачине осветљености (најчешће три), као и тзв. строб (трепереће) светло, које се у пракси показало као веома

³ Управо зато је усвојен стандард *ANSI FL1*, који обједињава седам стандарда (излаз светлости, удаљеност снопа, период рада, максимални интензитет снопа, отпорност на ударце, водонепропусност, водоотпорност) на основу којих се могу тестирати и упоређивати батеријске лампе различитих произвођача.

корисно при суочавању са агресивним појединцима, тј. при самоодбрани. Наиме, емитовање строб светла јаког интензитета може привремено дезоријентисати и заслепити нападача, који покретне објекте опажа несинхронизовано, „исецкано“ (тзв. треперећа вртоглавица, или Бучов ефекат), дајући тако браниоцу неколико вредних секунди предности. Конструкција тактичке лампе мора да омогући кориснику логичан и једноставан одабир режима рада, како би у стресним ситуацијама могућност грешке у руковању била сведена на минимум. У том смислу, дугме, или тастер за паљење и гашење (каткад истовремено и за одабир јачине светла или строб светла), врло често се поставља на задњем крају лампе. Корисник му лако може приступити палцем шаке или притискањем лампе о тело, део личне опреме и слично. Поред тога, тиме се кориснику олакшава да у врло стресним ситуацијама лако утврди који је крај лампе предњи, а који задњи, посебно када лампа не ради, што може бити корисно при самоодбрани, јер је предња ивица лампе често ожлебљена, исечена, како би лампа могла да се употреби при самоодбрани, или при ломљењу стакла.

Тактичке лампе монтиране на системе „SIG 516 Patrol“. Фото: Милош Јевтић

Робустност тактичке лампе, која се испољава и у стандардима отпорности на механичке ударце, водоотпорности, водонепропусности из стандарда *ANSI FL1*, такође је императив. Наиме, лампа мора радити у окружењу у којем се налази њен корисник, а у случају припадника јединица за специјалне намене то су сви климатско-теренски услови. Робустност је

можда и карактеристика по којој се врхунске тактичке лампе највише разликују од осталих батеријских лампи.

Компактан дизајн и добра ергономија такође су важни стандарди за професионалце. Компактност олакшава одлагање лампе у личној опреми (нпр. на тактичком опасачу), као и брзи приступ по потреби. Такође, ова карактеристика олакшава руковање у скученом окружењу, омогућава интеграцију, комбиновање са личним наоружањем, умањује могућност нежељеног качења лампе за делове одеће, опреме или предмета из окружења, а по правилу умањује и укупну масу лампе. Добра ергономија и профилисање основних команди су важни, јер корисници често морају руковати лампама носећи рукавице, влажним шакама и сл.

Капацитет и поузданост батерије су такође дистинктивна карактеристика квалитетних тактичких лампи у односу на лампе намењене за свакодневну употребу. Тактичке лампе на тржишту често су компатибилне са литијумским батеријама CR123 3V, прихватајући најчешће по две батерије истовремено.

У вези са компатибилношћу лампи са наоружањем, треба направити разлику између модела лампи који су посебно конструисани за прихватање на лично наоружање, представљајући тако тактичке додатке (нпр. тактичке лампе за пиштољ монтирају се брављењем на шину на доњој страни рама пиштоља) и модела који су намењени за руковање, али се по потреби и уз одговарајући носач могу монтирати на наоружање. С друге стране, комбиновање лампи за свакодневну употребу са личним наоружањем је нелогично и тактички неоправдано, осим у ургентним ситуацијама. Ове лампе, по правилу, нису компатибилне за монтирање на наоружање, осим импровизацијом (нпр. учвршћивањем лепљивом траком на потхват оружја, тј. на облогу цеви).

На основу наведених карактеристика тактичких лампи и стандарда у њиховој изради може се закључити да су то робустне батеријске лампе, конструисане за потребе припадника полицијских, војних и војнополицијских јединица и намењене за тактичку примену.

Милош М. Јевтић (Miloš M. Jevtić),
уредник сајта *specijalne-jedinice.com*,
e-mail: *info@specijalne-jedinice.com*,
ORCID id: <http://orcid.org/0000-0002-1305-7618>